

Česká Kanada 2007

STUDENTSKÝ VÝZKUM KRAJINY

Vážení čecho-kanad'ané, milí kolegové, žáci a studenti, kamarádi a kamarádky,

tak už je tady zase časopis Česká Kanada, tentokrát již s datem 2007. Je symbolické, že naše letošní výzkumy kraje za bývalou „železnou oponou“ byly poslední před vstupem ČR do Schengenského prostoru a tedy i reálným zrušením státních hranic s Rakouskem po téměř sto letech. Svět se za to uplynulých století mnohokrát otočil a změnil. Na jeho počátku nikdo netušil, kolik přinese nenávisti, krve, utrpení, ale i možností, nadějí a svobody.

Nyní jsme na novém počátku, může se nám zdát, že jsme se poučili, ale kdo ví, co budou asi říkat za dalších sto let Evropané, až se budou dívat na naše fotografie a životní osudy. Nenechme v sobě, ani kolem sebe vyrůst nevráživost, nenávist a zlou vůli, ale odpovězme na ně laskavostí, pokorou a láskou. Vždy je toho víc, co máme jako lidé společného, než toho, co nás rozděluje. Ať jsme Češi, nebo Rakušané, Slavoničtí, nebo Pražáci, mladí, nebo staří.

Doufáme, že výsledky našich prací k tomuto vzájemnému poznání a sblížení alespoň trochu přispějí.

Kež se na cestách stále půvabné České Kanady brzy opět setkáme.

Mgr. František Tichý

ředitel Soukromého reálného gymnázia Přírodní škola, o. p. s.

Práce, které vznikly v rámci projektu Česká Kanada 2007

- 1) Volný čas dětí na Novobystřicku v minulosti a dnes** – Kateřina Mírná (sexta), Marie Hrdinová (kvarta), Tomáš Miklovič (kvarta), Timothy Dimoskakis (kvarta), Cecilie Novotná (prima), Markéta Batková (prima), Barbora Ezrová (prima); odborný konzultant: PhDr. Hana Havlůjová
- 2) Vliv Kláštera u Nové Bystřice na krajinu** – Jakub Chaloupek (kvarta), Karel Kudláček (kvarta), Daniel Pražák (kvarta), Jana Kopejtková (kvarta), Karel Švarc (sexta), Tereza Uličná (prima), Matouš Bičák (prima), Jakub Jindra (prima); odborný konzultant: Mgr. František Tichý
- 3) Webové stránky České Kanady** – Kateřina Jindrová (kvarta), Barbora Jindrová (kvarta), Lukáš Beneš (kvarta), Julie Machoňová (kvarta), Dan Jančařík (prima), Filip Mašek (prima); odborný konzultant: Ing. Mgr. Petr Martiška
- 4) Biologický průzkum okolí zaniklých obcí Romavy a Rajchčeva se zřetelem k ekosystému rybníků** – Martin Sládeček (sexta), Tomáš Göndör (sexta), Jakub Lhořan (kvarta), Petr Dohnal (kvarta), Jasna Simonová (prima), Lukáš Nehasil (prima), Jan Hegrlík (prima), Šimon Kapic (prima); odborný konzultant: Mgr. František Tichý
- 5) Malá skalní stanoviště České Kanady** – Nikola Kapic (kvarta), Jonáš Didunyk (kvarta), Michaela Kubcová (kvarta), Adam Drmota (prima), David Štěpánek (prima); odborný konzultant: RNDr. Marek Matura
- 6) Vývoj kulturní krajiny České Kanady** – Adam Rajčan (sexta), Michal Sikyta (sexta), Michal Kopenec (sexta), Tomáš Žatečka (sexta), André Langer (kvarta), Jan Chaloupek (prima), Jan Pokorný (prima); odborný konzultant: Ing. Vojtěch Barták
- 7) Reportáže z České Kanady 2007** – Vojtěch Mucha (sexta), Tomáš Peterka (sexta), Martin Sochor (sexta), Václav Mazanec (sexta), Veronika Šerksová (prima), Alžběta Vosmíková (prima); odborní konzultanti: Linda Langerová, Mgr. Jana Lukášková
- 8) Film „Po stopách paulánů u Nové Bystřice“** – Karel Kudláček (kvarta); odborný konzultant: Mgr. František Tichý

Pokud máte o výsledky našich výzkumů zájem, zašleme vám je na CD poštou.

Stačí jen napsat nám na adresu info@prirodniskola.cz

„Jděte a založte klášter! Tři lípy a tři prameny vám budou znamením...“

aneb putování po stopách paulánů u kláštera Nejsvětější Trojice u Nové Bystřice

Může klášter více než 150 let po svém zrušení ovlivňovat okolní krajinu? Zanechali paulánští mniši v jeho okolí víc než jen několik staveb? Proč místo poblíž Nové Bystřice stále přitahuje nové a nové návštěvníky? Existují pod kostelem tajné podzemní chodby, nebo to je jenom legenda? Je pramen sv. Františka, kterému se připisovala zázračná moc, skutečně výjimečný?

Protože otázek kolem jedné z nejzajímavějších, ale zároveň nejzáhadnějších staveb České Kanady bylo víc než odpovědí, rozhodli jsme se jí při letošní expedici věnovat.

Nešlo nám ale o běžný soupis historie, popis architektury a vnitřního vybavení, jak bývá zvykem. Chtěli jsme popsat krajinu, její vývoj a zhodnotit vliv kláštera na její podobu i život obyvatel. Protože jde o poměrně složitý problém, snažili jsme se k němu přistupovat pomocí více oborů – prováděli jsme průzkum podzemí pomocí georadaru, zaznamenávali výskyt rostlin, zvláště těch, které ukazovaly na činnost člověka v minulosti, prováděli rozbory vody okolo kláštera i v okolních vesnicích, porovnávali historické

mapy se současností a v krajině vyhledávali dnes již téměř nebo zcela zaniklé křížky, cesty nebo stavení. Vydali jsme se ale i do archivu a knihovny nebo za bývalými obyvateli obce Klášter žijícími dnes v Rakousku.

Naše závěry nelze jednoduše shrnout a zájemci si je mohou přečíst v našem sborníku. Z toho nejzajímavějšího lze uvést, že se díky Klášteru v době průmyslové revoluce a velkého mýcení podařilo zachovat rozsáhlý les na jihovýchodě (ten v krajině mj. přispěl ke stabilizaci hladiny spodní vody), vybudovat a spravovat řadu rybníků v okolí (dodnes slouží jako zdroj obživy, v případě rybníka Osika i jako významné rekreační centrum); dal základ dnešní vesnici Klášter, zajišťoval lékařskou i duchovní pomoc mnoha lidem v okolí a zlepšoval pracovní příležitosti (mj. díky týdenním jarmarkům, které se konaly několikrát do roka po velkých poutích).

Jedním z velmi významných vlivů bylo to, že šlo o místo, kde se zvláště o poutích potkávali lidé nejen z různých koutů Čech a Moravy, ale také z Rakouska a docházelo zde k míšení kultur, názorů, vzájemnému poznávání, ale i obchodu a tím k výraznému zvýšení významu okolního kraje.

Co ale na kláštere i celém okolí člověka asi dodnes upoutá nejvíce, je hluboká duchovní atmosféra klidu a požehnání. Pociť ji každý, kdo zde stráví alespoň pár hodin, dokáže se ztišit a naslouchat srdcem. Pauláni zde prolili svou krev (pro paulánský řád v celosvětovém měřítku je toto místo dokonce jedním z nejvýznamnějších, vždyť zde je na jednom místě snad nejvíc jejich mučedníků), více než dvě století se zde modlili a upřímně hledali za oponou pomíjějícího světa paprsek vedoucí jejich duše k Bohu. Ale nemodlili se jen za sebe. Není tedy snad náhodou, že staleté volání „Adveniat regnum tuum!“ (Přijď království Tvé) bylo vyslyšeno, a tak i my můžeme navzdory spěchu 21. století ucítit v těchto místech dotek věčnosti, která zní v našich srdcích hlubokým odvěkým tichem, přehlušujícím kolotání a zmatek věsedních dní.

◉ „Kež vás stále provází milost požehnaného Pána Ježíše Krista, která je tím největším a nejzávažnějším ze všech darů.“

sv. František z Pauly

Jakub Chaloupek (15 let), Jakub Jindra (13 let)
skupina Vliv Kláštera na okolní krajinu

Cesta do hlubin duše krajiny aneb po stopách minulosti v Košťálkově

Krajina za „železnou oponou“ skrývala po několik desítek let stovky zaniklých vesnic. Během éry komunismu byly tyto vesnice částečně srovnány se zemí a postupem času vymizely ze zemského povrchu. Dnes je nahradil les či louky, na kterých se nacházejí pozůstatky po kamenných staveních, rozbořené hráze či zídky. Mnohdy na první pohled ani nepoznáme, že se nacházíme v místě, kde stávala ves, jen občas zchátralá Boží muka svým zlomkem připomenou, že i zde dříve žili lidé. Je zde ukryt velký *genius loci*, duch místa, který připomíná, že se nejedná o les či louku, ale o ves.

Po druhé světové válce došlo k odsunu či vyhnání několika milionů německy mluvících obyvatel z oblasti Sudet. Jejich majetek byl zkonfiskován a připadl státu, který tuto oblast začal znovu osidlovat. Velká část vesnic ležela ladem, domy chátraly a byly rozkrádány. Mnoho vesnic nebylo již nikdy obnoveno.

Duch místa je patrný i ve vsi Košťálkově, která byla stržena při budování tzv. železné opony. Tato ves se nacházela v těsné blízkosti rakouských hranic poblíž obce Klein-Taxen. Nejvýraznější pozůstatky po lidské činnosti v obci jsou dnes zchátralá Boží muka a památník obětem první světové války, který se změnil během let k nepoznání.

Hlavní náplní naší práce bylo podrobně zmapovat katastr bývalé obce Košťálkov a vyzdvihnout její dnešní hodnoty. Nalézt zde nejvýraznější objekty a místa, která zde po několikasetleté historii zbyla, a popsat vývoj ploch od roku 1824 do současnosti. K tomuto výzkumu jsme využívali vojenská mapování, mapy stabilního katastru a ortofotomapy (letecké snímky). Dále jsme vytvářeli dokumentární film, jehož náplní bylo představit ves a kraj České Kanady očima odsunutých sudetských německy hovořících Čechů.

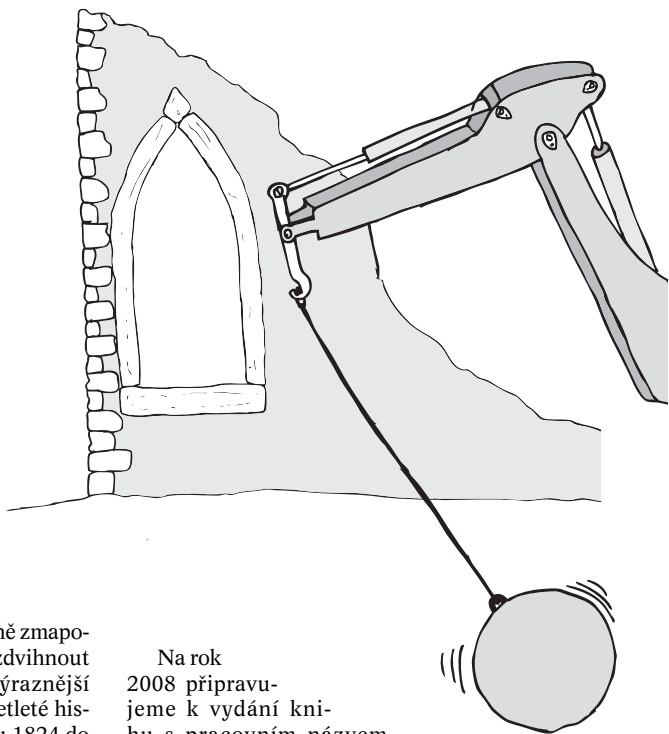
Co k tomu dodat? Snad slova klasika:

„Lidová zbourání, revoluce, nabývají nutně a přirozeně tím krutějších forem, čím podstatněji v sobě nesou ducha pomsty.“

„Egoismus spojený s brutalitou a egoismus sdružený se zbabělostí – obě ty jeho podoby podávají hodně úhrnný obraz těchto dob.“

(J. Čapek, Psáno do Mraků 1936–1939)

Odsun či vyhnání? Dvě slova, která jsou dnes již nepodstatná. Společnou cestu lze dnes hledat v odpuštění a společném porozumění.

Na rok 2008 připravujeme k vydání knihu s pracovním názvem „Krajina krásných maličkostí“ vycházející z dlouholetých výzkumů Přírodní školy v České Kanadě. Měla by být věnována biologickým, geologickým, historickým i kulturním hodnotám tohoto krásného koutu země. Součástí této publikace bude bohatá fotodokumentace a film o vsi Košťálkově.

Adam Rajčan (17 let)
skupina Vývoj kulturní krajiny České Kanady

Slepá bábo, kam tě vedu...

aneb volný čas dětí dříve a dnes

Jako téma naší práce jsme si zvolili „Srovnání využití volného času dětí v minulosti a dnes“. Šlo o to, že jsme se pomocí rozhovorů s pamětníky a se současnými dětmi snažili odpovědět na otázku, zdali se naše dětství a dětství generace našich prababiček opravdu lišilo natolik, jak se dozvídáme z různých knih, filmů nebo vyprávění. Rozhovory jsme vedli s pamětníky ve věkovém rozmezí 65 až 85 let a s dnešními dvanáctiletými dětmi.

Hlavní téma, které nás zajímalo, byl volný čas. Ten jsme si vymezili jako čas, který děti trávily jinde než ve škole nebo doma domácími povinnostmi, tedy čas, se kterým si mohli naložit tak, jak ony samy chtěly. Rozdělili jsme ho na 4 okruhy otázek, podle kterých jsme potom napsali kapitoly. Byly to: zájmy, knihy a ústní slovesnost, hry a hračky. Při výběru otázek jsme vycházeli ze souboru, který připravilo Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně za účelem výstavy „Krasohled“, jejímž tématem bylo dětství v první polovině dvacátého století.

Pracovali jsme metodou orální historie, která se používá při zkoumání novodobějších dějin. Jde o to, že se o události, která nás zajímá, dozvídáme od člověka, který jí přímo prožil, a přitom zjišťujeme i jeho osobní prožitky a vzpomínky. Jeho vyprávění nahráváme na diktafon a pak přepisujeme.

Udělalí jsme tímto způsobem 18 rozhovorů s pamětníky a 15 rozhovorů s dětmi. Soustředili jsme se na to, abychom měli vyrovnaný počet tázaných mužů a žen i lidí z města a vesnice.

Kromě jiného jsme zjistili, že dnešní děti mají více volného času i možností, jak jej strávit. V dřívější době musely děti mnohem více pomáhat doma (např. pokud rodina vlastnila hospodářství – to bylo časté na vesnici, děti musely dokonce i pracovat). Více v našem sborníku.

Kateřina Mírná (17 let)
skupina Volný čas dětí dříve a dnes

Veselá procházka

Jakub Lhořan (16 let)

V přírodovědné skupině jsme se na Expedici zaobírali rostlinkami. Bylo to spojeno s procházením hustého porostu zaniklých vesnic, průzkumem obrovských luk i okrajů krásných rybníků. Jednoho dne naše skupina rostlinovědná vyfasovala jako dozor nového pana učitele na dějepis a občanskou výchovu. Jmenoval se Vojtěch Vykouk a všem nám vykal, což nás velmi zarazilo. Ten den šel pan učitel s námi, aby se podíval, jak výzkumujeme.

Byli jsme zrovna na hrázi rybníka Kačer, kde je obrovské pásmo rákosu, táhnoucí se kolem celého rybníka. Když jsme s výzkumy v podvečer skončili, řekli jsme panu učiteli, že se vrátíme, ale že je to daleko. Už ani nevím, koho z mých pracantů napadla zvláštní myšlenka vzít to přes rákosiny namísto obcházení zátoky rybníka. Bude to prý rychlejší.

A tak začala naše cesta, do které se s vidinou dobrodružství nadšeně zapojil i pan učitel. Vyhrnuli jsme si nohavice a vykořčili skrz bahno, směr tábor. Již po několika krocích jsme ale zjistili, že rákosiny mají jednu značnou nevýhodu, a to takzvané, pro nás z ochránářského hlediska sice

skvělé, ale pro chůzi naprosto nepříznivé přírodní dohnojování odumírajícími rostlinami. Nejenže se nám do břechy v rákosí vždy zabořila noha až po kotník, ale navíc při každém kroku se kolem šířil pach tak nesnesitelný, že jsme měli co dělat, abychom se nepozvraceli.

Aby toho ale nebylo tak málo, vytratil jsem již po dvaceti metrech vypůjčenou vysílačku. Zabublalo to, ale já se okamžitě vrhnul do vody, abych ji našel a vytáhl. Sice se mi to podařilo, ale byla utopená a nefungovala. Další „Cesta smradu“ byla pomalá a obtížná, s sebou jsme měli veškeré naše záznamy, knihy a vybavení, a tak jsme nemohli plavat.

Když už jsme se probojovali téměř k táboru, propadl jsem se nedobrovolně do vody až po pás, a posléze zjistil, že dál je hloubka skoro dva metry.

A tak jsme nakonec stejně vylezli z vody a do tábora došli delší cestou „pěškovusem“. Když jsme se mokří a smradlaví podívali na pana učitele, krásně jsme na něm viděli, co si asi myslí o přírodních vědách a přírodovědcích jako takových. A tedy: jsou to cvoci, cvoci, cvoci a jejich evidentní zapálení pro přírodu je až fanatické.

Tam kde žáby dávají dobrou noc

aneb biologický průzkum v okolí zaniklých vesnic

Pro výběr tématu biologické skupiny bylo na letošní Expedici rozhodující, že do České Kanady Přírodní škola nezavítala poprvé. Od roku 1996 se naopak Česká Kanada stala pravidelným útočištěm Expedic, přičemž posledních dvou v letech 2002 a 2005 se již zúčastnili dva nejstarší členové naší skupiny a mimo jiné během nich byla aktivní i biologická skupina, zkoumající skupinu pěti rybníků (Kačer, Rajcheřovský, Návarský, Romavský Mlýnský a Romavský Starý) rozprostírajících se v nejjižnějším výběžku u hranic naší republiky s Rakouskem.

V roce 2002 jsme se především zabývali porostem v zaniklých vesnicích a ornitologickým průzkumem se zřetelem k výskytu vodních a mokřadních druhů ptáků. V roce 2005 se botanický průzkum přeorientoval téměř výhradně na bezprostřední okolí výše zmíněných rybníků a nově jsme se zabývali rovněž obojživelníky a vodními bezobratlými živočichy.

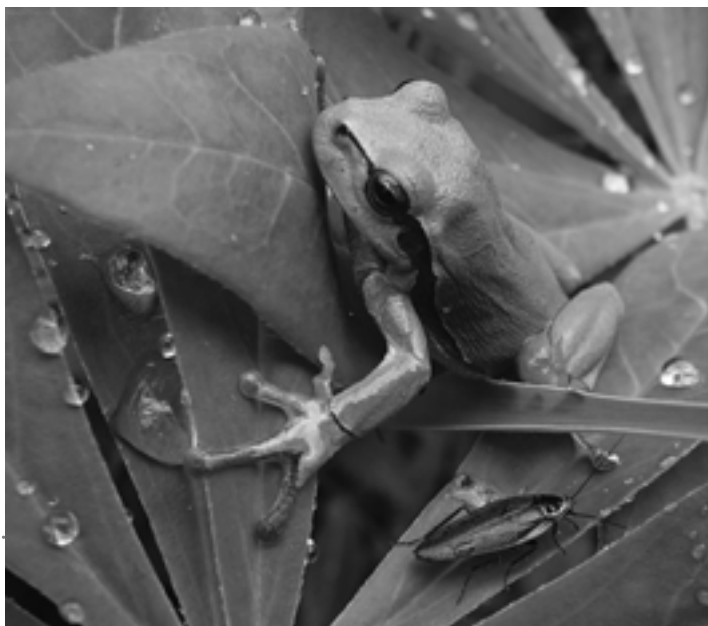
Dá se tedy říct, že jsme pro Expedici 2007 měli zaměření předem určené. Bylo potřeba provést biologický průzkum znovu, a pokud možno co nejkomplexněji, s využitím veškerého (pro nás nového) vybavení. Práce měla být vyvrcholením biologických průzkumů. Vzhledem k podstatně větším odborným znalostem všech členům týmu jsme měli zajistit práci větší správnost a přesnost interpretovaných dat, než jaké bylo dosahováno dosud. Bylo třeba dosavadní biologické průzkumy zkompletovat a na základě všech dat, považovaných za věrohodné, provést porovnání stavu mezi jednotlivými sledovanými obdobími.

Od roku 2005 se navíc mnoho změnilo i v našem přístupu k oblasti. Podařilo se nám za účelem její ochrany založit občanské sdružení Laguna o.s. a cíle typu „sebrat data pro pozdější ochranu přírody na zkoumaných rybnících...“ začaly mít vážné opodstatnění a staly se součástí reálného obzoru našich možností.

Asi nejzávažnější oblastí výsledků je zhodnocení biologické hodnoty oblasti a jejího vývoje za sledované období (2002–2005). Vzhledem k nekompatibilitě dat jednotlivých výzkumných období (velmi rozdílné vybavení i odborné schopnosti týmu) můžeme bohužel jen stěží učinit úplné srovnání výsledků ve všech sledovaných parametrech. Vzhledem k problematičnosti zpracování některých dat se na těchto stále pracuje, a tak bohužel nebudou do tohoto článku zahrnuta. I přesto se však již některé výsledky a závěry zdají být vypovídající a mohou tak být touto cestou prezentovány...

Během výše zmíněných průzkumů jsme v oblasti zaznamenali výskyt 30 druhů živočichů současnou legislativou řazených mezi zvláště chráněné, z nichž převážná většina se v oblasti jistě, nebo téměř jistě rozmnožuje, a dva druhy zvláště chráněných rostlin. Toto nezajímavé číslo již celkem svědčí o jisté zajímavosti území. Ne všechny chráněné druhy jsou však skutečně vzácné, a naopak všechny skutečně vzácné druhy jsou chráněné.

Například rybník Kačer bývá díky svému pro chov ryb relativně neúživnému charakteru často povětšinou vegetační sezóny z větší části vypuštěný (tzv. letněný), aby jeho dno mohlo zarůst vegetací,

coby pozdějším zeleným hnojivem pro rybník. V případě Kačera mimo jiné vzácnou puchýřkou útlou (*Colenthus suptilis*), vzácnou nenápadnou travičkou s ohniskem celosvětového výskytu v Čechách. Díky ní je Kačer navrhovanou lokalitou pro soustavu Natura 2000. Její výskyt se však v oblasti neváže jen na Kačer, jak jsme měli možnost zjistit v roce 2007, kdy byl místo Kačera vypuštěn Starý Romavský rybník.

Příklady vzácných, leč nechráněných organismů je však mnohem více. Počítat mezi ně můžeme například vzácnou vážku – páskovce kroužkovatého (*Cordulegaster annulatus*), nehojně osidlujícího většinu zkoumaného území, či neméně vzácného planktonního živočicha – raménku velkou (*Leptodora kindti*), která jakožto plankton není do ochrany organismů zařazena.

Nyní však přejdeme k onomu vývoji biologické hodnoty zkoumané oblasti během našeho expedičního zájmu. Co je potěšitelné, je fakt, že vezmeme-li jen data, srovnatelná bez výčitek svědomí, zdá se, že stav zkoumaných společenstev se přinejmenším nezhoršuje. Jako příklad můžeme vzít například porovnání početnosti 9 druhů vodních či mokřadních ptáků zaznamenaných při Expedicích 2005 a 2007 v oblasti jako hnízdící, či téměř jistě hnízdící. U šesti z nich se početnost zvýšila a u zbývajících tří stagnovala. Oproti několika druhům hnízdně zjištěným pouze v sezóně 2007 stojí jen jeden „vyhynulý druh“ – kulík říční (*Charadrius dubius*).

Cellkově se zdá, že na výše zmíněný soubor dat má výrazný vliv výše hladiny na Kačeru (2002, 2005 z větší části vypuštěný, 2007 na plném

stavu). Vzhledem k tomu, že se jedná o jednoznačně největší vodní plochu v oblasti (31 ha) může logicky, je-li napuštěn, ve svém rozsáhlém litorálním pásmu pojmut jednoznačně největší počet hnízdících ptáků. Je-li vypuštěn, poskytuje naopak v oblasti ojedinělé prostředí mimo jiné pro výše zmíněnou puchýřku útlou a kulíka říčního. Vzniká zde tedy otázka, zda letnit či neletnit.

Do diskuse zde můžeme zapojit ještě další ukazatele. Na straně jedné je fakt, že v letech s nízkou hladinou jsou jediným vhodným místem pro rozmnožování většiny druhů obojživelníků (na něž je zkoumaná oblast mimořádně zajímavá) malé tůňky v blízkosti přítoků, v důsledku čehož je na Kačeru téměř úplná absence například vodních skokanů (*Rana kl. esculenta*). Na straně druhé je třeba zmínit naprosto ojedinělý krajinný prvek, který s pozadím rozsáhlých lesů vytváří písčité dno Kačera, pokryté velkými balvany. Za zmínku také stojí, že počet námi zjištěných druhů vodních bezobratlých živočichů byl za obou zmíněných stavů hladiny prakticky stejný, a to i přesto, že sám druhotný břeh rybníka tvořený rozhraním vody a souše uprostřed vypuštěného dna byl druhově velmi chudý, s velmi monotónním druhovým složením. Druhovná diverzita se tedy i přes omezenou distribuci většiny druhů uchovala na přítocích, odtocích a malých tůňkách. Já osobně zastávám názor, že i přes výše popsaná negativa tohoto postupu by se i nadále Kačer měl alespoň ve většině sezón letnit.

Vzhledem k letos schválené žádosti hospodařícího rybářství Kardašova Řečice na zařazení námi sledovaných rybníků do polointenzifikačního stupně hospodaření se však bude třeba možná i o toto v budoucnu zasazovat. A nejen o to. V dnešních časech může liduprázdná oblast, byť velmi cenná, jen těžko vzdorovat hospodářským zájmům často bezohledných lidí. Proto bychom se rádi zasadili i o vyhlášení zákonné ochrany alespoň nad některými nejceněnějšími částmi sledované oblasti. Pokud byste měli zájem o jakoukoliv spolupráci, či dokonce o členství ve výše zmíněném občanském sdružení, kontaktujte prosím Přírodní školu.

Martin Sládeček (17 let)
skupina Biologický průzkum okolí
zaniklých obcí Romavy a Rajchětova
se zřetelem k ekosystému rybníků

Trhlina mezi světy

aneb „železná opona“ v České Kanadě

Při návštěvě vesnice Návary v České Kanadě si můžete povšimnout podivně vyhlížejícího ohradníku pro dobytek – a to zhruba 2 metry vysokého plotu z ostnatých drátů. Toto, dnes již torzo hraničního zátarasu, může sloužit jako připomínka časů minulých. Časů, kdy pojem svoboda reprezentoval cosi nedosažitelného a vzdáleného, cosi schovaného právě za těmito dráty. Není to jen zrezlý plot, jedná se o živé svědectví, vypovídající o zrůdnosti a v jistém smyslu i bizarnosti komunistického režimu. Během čtrnácti dnů strávených v České Kanadě jsme se s mým kamarádem Honzou vydali po stopách tohoto odkazu a v následujícím článku se s vámi podělíme o část příběhu, který naše výprava poodhalila. Příběhu železné opony.

Výstavba důmyslného systému, střežícího státní hranici proti tzv. narušitelům, byla zahájena roku 1951 na základě rozhodnutí komunistické vlády znemožnit nelegální přechod hranic (po jejím nástupu v roce 1948 se rapidně zvýšil počet útěků ze země). Byly vykáčeny široké pásy lesa, skrze něž byl veden drátěný zátaras. V jeho těsné blízkosti se pak táhnul tzv. kontrolní orný pás (permanentně zorávaná a jedovaná půda), jehož účelem bylo zachytit stopy. Dráty bylo vedeno cca 6 000 V (napětí se lišilo úsek od úseku). Tento zátaras prakticky kopíroval státní hranici.

V sedmdesátých letech změnil zátaras podobu, ale i polohu. Byl přesunut směrem do vnitrozemí

a bylo upuštěno od vysokonapěťového systému. Nyní vedlo dráty 1,5 V a dříve smrtící elektrina teď sloužila pouze k signalizaci narušení. Pokud totiž došlo k propojení dvou drátů (např. při přelézání), nastal

zkrat a pohraničnický upozornila rozsvícená žárovka. Ti poté vyrazili pátrat po narušiteli. Pohraniční roty se nacházely přímo u drátů a podél celého zátarasu byly vybudovány signální silnice, což velmi zefektivňovalo případný zásah. V hraničním pásmu (tj. mezi zátarasem a hranicí) se mohli pohybovat pouze pohraničníci a lidé vlastníci propustku. Jednalo se převážně o pracovníky lesní správy nebo zemědělce. Přestože byl po sametové revoluci zátaras odstraněn, dodnes přetrvávají signální cesty a na některých místech i samotné dráty. Znatelné jsou i lesní průseky a ochablá vegetace jakožto pozůstatek kontrolního orného pásu.

Tomáš Žatečka (17 let)

skupina Vývoj kulturní krajiny České Kanady

Macejs, aneb cesta tam a zase zpátky

Tomáš Peterka (17 let)

Bylo horké odpoledne. Nacházeli jsme se na Slavonickém náměstí a bědovali nad tříkilometrovou cestou do Maříže. Byli jsme si vědomi, že ještě dnes musíme část Maříže zdokumentovat. Po dlouhých rozvahách o dnešní večeři se nám všem udělalo jasno. Povečeříme Pasekaburgery (sojové hamburgery s cibulí, zelím a hořčicí). Stejně jako my o večeři rozvažovala i skupina „web“, která měla shodou náhod stejnou cestu. Navrhli jsme jim tedy společný hodokvášek v podobě „Pasekáčů“. Nebyli (ani nemohli být) proti. Jali jsme se tedy vykupovat místní zásoby sóji a housek.

Po vydrancování obchodů vůkol nastala otázka, jak zásoby přemavit do Maříže. Jako nejschůdnější cesta se nám zdálo vypůjčení nákup-

ního vozíku. Dozor, jelikož nechtěl být svědkem krádeže, laskavě propůjčil Jednotě zálohu ve výši dvou set korun.

Cesta po okresní silnici byla velmi humorná. A my jako malí jsme se hádali, kdo „macejs“ potáhne. Do cíle jsme dorazili beze ztrát. Pasekaburgerů bylo nakonec tolik, že už je nikdo nemohl ani cítit.

Druhý den po ránu jsme posnídali a „macejs“ dotlačili zpět do jeho stáje. V Jednotě zálohu vrátili, ale našlo jim do hlavy, jak mohou být kolečka tak strašně ojetá.

Malá skalní stanoviště České Kanady

aneb co vyrostlo na kameni

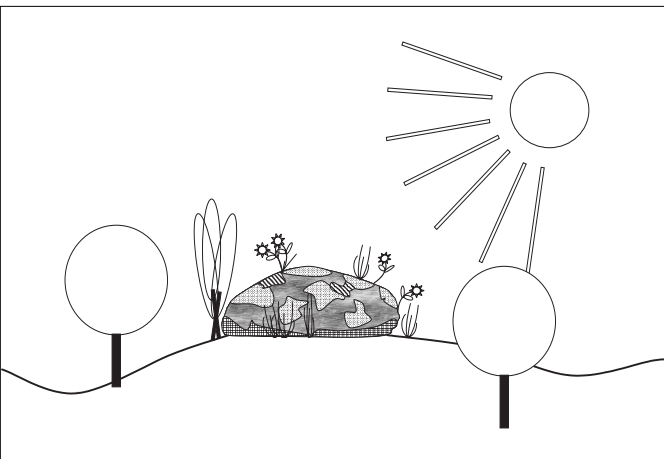
Jistě jste slyšeli o pískovcových městech a útvarech ve středních a severních Čechách. Lákají mnoho turistů – jejich proslulost je opravdu světová. Méně populární, ale o nic méně zajímavé a krásné jsou útvary, které tvoří žula (granit) na území naší republiky. Mimo jiné i v končinách známých jako Česká Kanada a v jejím okolí.

Žulový (granitový) masiv zde odhaluje své svrchní partie v podobě osamocených balvanů uprostřed polí a v remízec (mezi obcemi Konrač a Klášter, okolí Landštejna, okolí Číměře), mrazových srubů (Hadí vrch, Zvůle), kamenných stolců (Skalka u obce Zvůle) a kamenných moří. Výčet morfologických útvarů není úplný, variace skalního sochařství matky přírody jsou nekonečné.

Majestátní balvany a roztodivné skalní útvary vždy přitahovaly zájem člověka. Lidé vyznávající přírodní náboženství granitové balvany považovali za posvátná místa a vyhradili je svým obrádkům. Také protestanti zakládali na rozlehlých kamenech hřbitovy (některé z nich zachované do dneška) označené kalichem. I dnes lákají balvany naše pohledy, často nás nevysvětlitelně nutí k doteku, zdoláváme jejich malé vrcholky.

Ale nejen člověkem oživen jest kámen – vhodné podmínky pro život poskytují tyto skalní útvary rozličným druhům rostlin a živočichů. Od chvíle, kdy jsme se na některé z balvanů podívali detailněji, nám bylo jasné, že příroda kamenů jde svou vlastní cestou.

Zajímalo nás, co způsobuje, že některé z těchto kamenů, přestože složením horniny v podstatě stejné (číměřský a landštejnský granit),

☝ *Nejhodnotnější a druhově nejbohatší společenstva se vytvářejí, pokud je balvan uprostřed louky, kde je dostatek světla a tepla. Hojný bývá jeřáb ptačí, liska obecná, psineček bílý, brusnice borůvka. Dále se vyslytují metlička křivolaká, bříza bělokorá, růže šípková a netěšek skalní. Z lišejníků terčovka skalní, dutohlávka přeslenitá a Pleurococcus vulgaris.*

Veřejná ubytovna

Veronika Šerksová (13 let)

Po dobu Expedice jsem byla ve skupině Investigativní žurnalistika.

Jeden den jsme dělali reportáž o golfovém hřišti. Když jsme byli na odchodu z golfového hřiště a šli si hledat vhodné místo k přenocování, začalo pršet a blýskat se.

Nejbližší přístřešek, pod který jsme se mohli schovat, byl v areálu státní policie, která byla blízko golfového hřiště. A tak jsme se schovali. Déšť nepřestával, a proto jsme se šli schovat pod větší střechu, pod kterou měli policisté zaparko-

vaná auta. Rozhodli jsme se, že by bylo správné se policistům nahlásit a zeptat se, jestli u nich můžeme přespat a uvařit si večeři. Svolení k přespaní jsme dostali, ale museli jsme předložit občanské průkazy nebo pasy k ofocení. Pak jsme si šli vybalit spacáky, karimatky a jiné potřebné věci a uvařit si večeři.

Druhý den ráno jsme se nasnídali, zabalili si věci do batohů a vyrazili psát další reportáže. Na policii po nás zbyla pouhá vzpomínka.

jsou bohatě porostlé lišejníky a mechy, zatímco jiné porůstají travinami a ještě další jsou zase botanicky velmi chudé. A co to vlastně na balvanech může všechno růst? Jedná se o druhy, které se vyskytují i v okolí, nebo o jedince, kteří se omezují na tato stanoviště? Jedná se o běžné druhy, nebo jsou zastoupeny i ty vzácnější? Na tyto otázky jsme hledali odpověď během letošní Expedice.

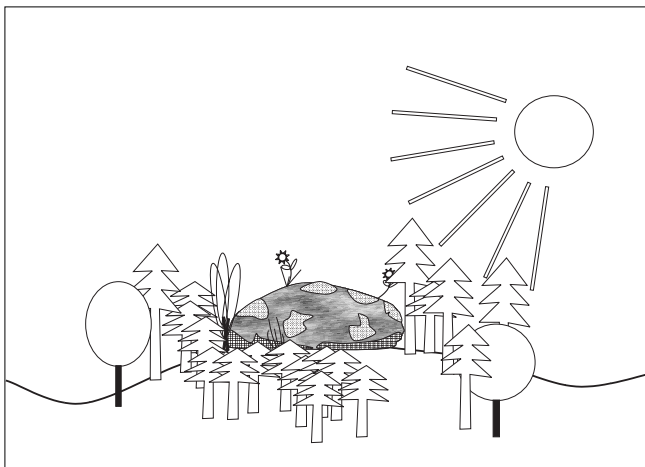
Z kamenů jsme dokumentovali ty, které jsou v okolní krajině sice morfologicky významné, ne však příliš velké (kvůli plámkům a nákrasům) a pokud možno turisticky méně navštěvované. Každý balvan jsme podrobně zdokumentovali (umístění v terénu, okolní vegetace, plánek, výčet druhů rostlin včetně lišejníků a mechů a jejich rozložení na povrchu balvanu) a vše pak vzájemně porovnali.

Zjistili jsme, že počet druhů rostoucích na kamenech i druhová skladba závisí nejvíce na charakteru okolního porostu. Nejdůležitější přítom není druh porostu, ale jeho výška, respektive míra slunečního osvětlení, která je balvanu okolní stínící vegetací dopřávána. Důležitou roli hraje také organický spad z okolní vegetace, který některé balvany pokrývá. Lišejníky a mechy jsou navíc citlivé na orientaci povrchu, který obrůstají (zejména vůči srážkám, stékající vodě, oslunění).

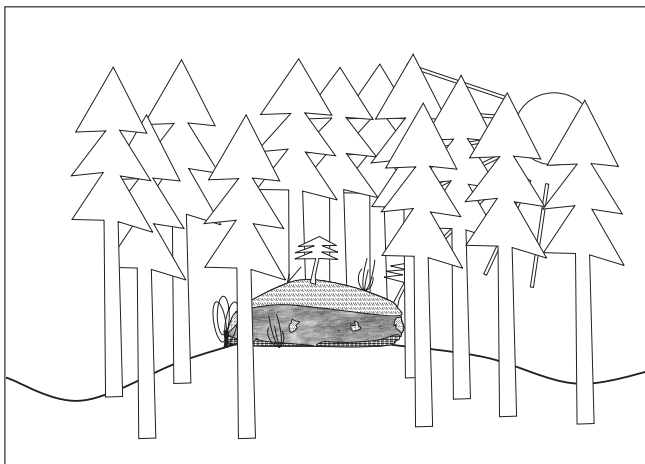
Obecně platí jednoduchá rovnice, vyjádřená slovy: Čím více slunečního světla se na balvan dostane, tím vyšší bude počet druhů (a naopak).

Bohužel, žulové balvany nevbuzovaly pouze úctu, ale také vidinu snadno získaného stavebního materiálu. Tím započalo drancování těchto velikánů, což je důvod, proč se jich do dnešních dob nedochovalo tolik, kolik by mohlo, kdyby se člověk pro jednou zachoval k přírodě ohleduplně.

*Nikola Kapic (16 let)
skupina Malá skalní stanoviště
České Kanady*

- ◀ *O něco méně druhově bohaté jsou balvany v dubo-bukových lesích, v polostínu, kde je zároveň poměrně vlhko. Nacházeli jsme zde vlhkomilné druhy jako kaprad' samec a různé druhy mechů, bez černý, krušina olšová, ostružník obecný a semenáčky okolních stromů. Z lišejníků terčovka skalní, terčovka bublinatá, pukějka sivá a Pleurococcus vulgaris.*

- ◀ *Nejhorší scénář nastává u balvanů ve vzrostlé smrkové monokultuře. V takovém případě je balvan pokryt několikacentimetrovou vrstvou napadaného jehličí, které brání v růstu všemu, kromě malých smrků. Některé kaprad'orosty jsme ovšem nacházeli pod převisy a v puklinách, kde se dokázaly udržet, protože tam pokryv jehličí nezasahuje. Z lišejníků přežívají dutohlávka přeslenitá a terčovka brázdita.*

Reportáže z České Kanady

aneb co nás štvě a co nás baví...

Když se Přírodní škola opět rozhodla zkoumat Českou Kanadu, stálo před námi rozhodnutí, jakým tématem se letos budeme zabývat. Po těžkém výběru jsme založili skupinu „Reportáže“.

Naše práce započaly už v Praze. Začali jsme zjišťovat aktuální problémy, které tento kout naší vlasti sužují. Nakonec si každý z nás vybral jeden problém, kuriozitu nebo zajímavost a po podrobném seznámení se s kauzou o ní zpracoval výstižnou reportáž. Zajímali jsme se o vesnici Maříž a s ní spojenou keramiku. Obtěžovali jsme na největší bizoní farmě v Čechách, nedaleko Starého Města pod Landštejnem (farmy s nejrůznějšími zvířátky rostou jako houby po dešti). Prošli jsme se na bývalé trati Slavonice – Waidhofen. Zkoumali jsme golf resort Monachus nedaleko Nové Bystřice (spor o rozšiřování kvůli biologicky cenným lokalitám). A nakonec jsme navštívili muzeum samorostů na okraji Slavonic a návesní kostelíček v Lomech u Kunžaku.

Každé z témat bylo zpracováno samostatně a trošku jinak. Reportáže jsou psány mnoha způsoby a nechybí mezi nimi spory ani zajímavosti.

Všechny tyto naše články i s fotodokumentací naleznete v námi vydaném plátku Kanadský list,

kteří můžete získat na internetových stránkách Přírodní školy (info@prirodniskola.cz) nebo České Kanady (www.ceska-kanada.info). Doufáme, že se nám podařilo vybrat vhodné reportáže a že si je jistě rádi a s chutí přečtete, ať už jste Kanaďané, či Pražáci.

Tomáš Peterka (17 let)
skupina Reportáže z České Kanady 2007

Berpentína

Kateřina+Barbora Jindrových (15 let)

Soumrak se nám pomalu snašel na hlavy a my jsme stále nenalezli místo k rozložení stanů. Již jsme téměř padali únavou, když tu se před námi objevil řídký lesík, jako stvořený pro stanování. Všichni jsme si zhluboka oddechli a začali rozkládat stany.

Právě jsme se chystali ulehnout, když vtom lesní klid rozřzl ostrý hlas muže v montérkách, jdoucího k nám po vyšlapané cestičce: „Ale mládeži, tady bych vám spát nedoporučoval. Je tady spousta hadů. Denně vocad' vynášim kbelíky užovek a nejmíň jedno kolečko zmijí.“ Nálada nám rychle poklesla. Rozhodně jsme však neměli chuť se stěhovat. Muž jen pokrčil rameny a odešel.

Nastaly dohady a rozepře, ale nakonec zvítězila únava a zůstali jsme. Akorát ve snech se nám míhaly třímetrové zmije s jedovými zuby.

Sprcha

Václav Mazanec (17 let)

První týden jsme se zabývali zkoumáním v jižní části České Kanady, těsně u hranic.

Jeden večer, zrovna když jsme hledali místo na spaní, jsme došli k opuštěnému objektu. Blížila se bouřka, a tak jsme se rozhodli zkusit zde přespat. Vzadu jsme našli otevřený vchod, a protože již začínalo pršet, vběhli jsme pod střechu garáže na zemědělské stroje.

Bouřka byla v plné síle a protože okap budovy byl zrezivělý, padaly před vchod silné provazy vody. Dva naši členové, znavení a zpocení po velké túře, to zpozorovali a odhodlali se k zajímavému činu.

Vzali si plavky, mýdlo a ručník a pod velký proud vody postupně vběhli se osprchovat. Voda byla studená, ale určitě to muselo být osvěžující. Bohužel však přestalo po chvíli pršet a jeden z nich zůstal namydlený...

- Naše partička (expediční skupina Klášter)

- ◀ Skryté přístaviště v jihočeské rákosinové džungli (výzkumný a dopravní člun skupiny Rybníky)

Návrat

Kateřina Mírná (17 let)

Probouzím se, i přes veškerou snahu se neubráním pocitu, že je to poslední klidné ráno, které je mi dovoleno v této posteli zažít. Kráčím do koupelny, která zeje prázdnotou, a vychutnávám si ticho, které prostupuje celou velkou budovu, v níž se právě nacházím. Poslední den!

Naskakuje mi husí kůže při představě, že za několik málo hodin bude podlaha, na které právě stojím, zaplněna desítkami nohou, které svým dusotem zničí ticho, co mě teď tolik uklidňuje.

Je sedm hodin ráno a mně už v uších skoro zní hlas, který nás všechny svolává ven.

Čas běží a já slyším skřípot brzd. Vykloním se z okna a vidím postavy, vystupující z auta. Jejich zabláčené boty pleskají o asfalt a zanechávají za sebou mokré stopy. Dveře se za nimi se skřípotem zaklapnou a do ucha mi kdosi pošeptá: „Už jsou tady.“

Nastává nový čas, čas zmatku, přehlazených místností a společných shromáždění. Pro někoho výhra, pro někoho prohra. Já sama nedokážu zařadit, co to pro mě znamená.

